

המועצה להשכלה גבוהה

הוועדה לתכנון ולתקצוב

המועצה להשכלה גבוהה פועלת על פי חוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-1958; היא הוגדרה בו כמסד הממלכתי לענייני ההשכלה הגבוהה במדינה, ומעמדה כתאגיד כשר לכל חובה; זכות ופעולה משפטית. המועצה עומדת לביקורת המדינה לפי סעיף 9(6) לחוק מבקר המדינה, תשי"ח-1958 [נוסח משולב]. יושב ראש המועצה הוא שר החינוך והתרבות וחבריה — עשרים וארבעה — מתמנים על ידי נשיא המדינה לפי הצעת הממשלה; לפחות על שני שלישים מהם להיות "בעלי מעמד בשדה ההשכלה הגבוהה". עיקר תפקידה של המועצה הוא לטפל בהכרה במוסדות להשכלה גבוהה ובהסמכתם להעניק תארים אקדמיים. סעיף 17 לחוק מסמך את המועצה להציע הצעות בדבר השתתפות המדינה בתקציבי המוסדות המוכרים, אולם בפועל לא טיפלה המועצה בעניינים הנוגעים לתקציבי המוסדות.

הקמת הוועדה לתכנון ולתקצוב

השאלה של הקמת גוף מתאים בעל כלים נאותים, שיטפל בהקצאת כספים ממקורות ציבוריים למוסדות להשכלה גבוהה (להלן — המוסדות) ולקביעת קריטריונים להשתתפות בתקציבי המוסדות, שימשה נושא לדיונים זה שנים בין גורמים שונים*. שאלה זו קיבלה משמעות מיוחדת נוכח שיעור השתתפות הממשלה והמוסדות הלאומיים בתקציבים הרגילים של המוסדות, שגדל מ-50% בקירוב בשנים 1960 עד 1966 ל-87% בשנת 1973**. גם ההשתתפות במימון תקציב הפיתוח, שהייתה בשיעור של 25%-33% עד שנת 1970, עלתה לאחר מכן עד 50% ובמקרים מסוימים לשיעור יותר גבוה.

הטיפול מטעם המדינה בהקצבות למוסדות היה במשך השנים באופן בלתי אמצעי בידי אגף התקציבים של משרד האוצר. באפריל 1971 הועבר הטיפול בהכנת התקציבים ובמגעים עם המוסדות בקשר לכך למשרד החינוך והתרבות לגבי הקצבות לתקציב הרגיל, ובאפריל 1973 גם לגבי תקציב הפיתוח.

בשנת 1969 נתגבש במשרד החינוך והתרבות הרעיון להקים ועדת הקצבות, שתפעל בדומה לוועדת ההקצבות הפועלת בבריטניה University Grants Committee שתפקידה העיקרי יהיו להציע את התקציב הרגיל ותקציב הפיתוח הכוללים להשכלה גבוהה ולחלקו בין המוסדות, לפי עקרונות וקריטריונים אובייקטיביים.

באוקטובר 1970 מינה שר החינוך והתרבות, לפי המלצת המועצה להשכלה גבוהה, ועדה שתפקידה העיקרי היה להציע עקרונות להקצבת כספים למוסדות להשכלה גבוהה. לאחר שהוועדה הגישה לה דו"ח ביניים, החליטה המועצה בנובמבר 1972 להקים בהקדם את ועדת ההקצבות, שתהיה גוף בלתי תלוי, והמועצה תאצול לה את סמכויותיה בדבר מימון ההשכלה הגבוהה. הקמתה של ועדת ההקצבות התעכבה בשל חילוקי דעות על סמכויותיה והרכבה בין המועצה לבין המוסדות, ורק בינואר 1974 אישרה המועצה את הדו"ח הסופי של הוועדה הנ"ל, שכלל עקרונות להקצבת כספים למוסדות, והמלצות בדבר הרכב הוועדה ותפקידה (ראה להלן):

עוד ביולי 1973 מינה שר החינוך והתרבות, באישור המועצה להשכלה גבוהה את פרופ' נ. רוטנשטריך מהאוניברסיטה העברית ליושב ראש ועדת ההקצבות, ששמה הוסב לאחר מכן לוועדה לתכנון ולתקצוב (להלן הוועדה), ובדצמבר 1973, הוא מינה למנכ"ל הוועדה עובד בכיר במשרד החינוך והתרבות, שעוד מקודם טיפל בתקציבי המוסדות במסגרת תפקידו במשרד. במאסר 1974 מינה שר החינוך והתרבות, באישור המועצה, ארבעה חברים לוועדה, ובאפריל 1975 הוא מינה חבר חמישי; שלוש מחברי הוועדה הנם בעלי מעמד אקדמי בכיר במוסדות להשכלה גבוהה ושניים הינם מחוגי המשק. תוקף המינוי הוא לשלוש שנים. ב-28 במאסר 1974 נתכנסה הוועדה לשיבתה הראשונה. עד ספטמבר 1974 התכנסה הוועדה 15 פעמים, בתשל"ה 34 ובתשל"ו 28 פעמים.

* ראה דו"ח שנתי 17, עמ' 215; ודו"ח שנתי 23, עמ' 127.
** שיעור ההשתתפות ירד בשנתיים שלאחר מכן ל-78% בקירוב.

תפקידי הוועדה

1. להלן עיקר תפקידי הוועדה לתכנון ולתקצוב, כפי שאושרו על ידי המועצה להשכלה גבוהה: להיות גוף שיעמוד בין הממשלה והמוסדות הלאומיים מצד אחד, ומוסדות ההשכלה הגבוהה מצד אחר, בכל ענייני ההקצבות להשכלה גבוהה; להציע את התקציב הרגיל ותקציב הפיתוח הכוללים להשכלה הגבוהה, תוך שמירה של החירות האקדמית ושקידה על קידום המחקר; לחלק בין המוסדות את התקציב הרגיל ותקציב הפיתוח הכוללים והמאושרים; לרכז מידע על ההשכלה הגבוהה ועל כוח האדם האקדמי הדרוש לצורכי החברה והמדינה; לעשות למען ייעול המוסדות ולמען התיאום ביניהם. כדי למנוע כפילות ולהביא לידי חסכון; לעקוב אחר ניצול התקציבים כדי למנוע גרעונות או חריגות.

סמכויות הוועדה, בתחום תקציבי המוסדות, כפי שהמועצה הגדירה אותן היו רחבות מאלו שהוענקו למועצה עצמה בחוק, המסמך אותה, כאמור, רק להציע הצעות בדבר השתתפות האוצר בתקציבי המוסדות. מזה זמן פועלת המועצה במגמה לתת ביסוס חוקי ברור לסמכויות הוועדה.

2. המועצה גם אישרה "עקרונות להקצבת כספים לאוניברסיטאות", ביניהם: ההקצבה לתקציב הרגיל של כל אוניברסיטה תיקבע בסכום גלובלי, והמוסד ישתמש בה לפי מיטב שיפוטו בכפיפות לדיווח שנתי, ואילו ההקצבה לתקציב הפיתוח תינתן לכל מוסד בשביל בניינים מוגדרים ומאושרים מראש. ההקצבות לתקציב הרגיל יתבססו, בין היתר, על מספר סטודנטים בכל מוסד, עלות הלימודים לסטודנט בפקולטאות השונות, היקף המחקר, התנאים המיוחדים של כל מוסד ובמיוחד של מוסדות חדשים; המוסדות יימנעו לחלוטין מגרעונות, ומוסד שצבר גרעון, מחמת חריגה מתקציב ההוצאות המאושר על ידי הוועדה, ינוכה סכום הגרעון מתקציבי הפיתוח. באוגוסט 1976 קבעה המועצה, על פי הצעת הוועדה, שניתן לנכות סכום זה גם מהתקציב הרגיל.

בנובמבר 1975 החליטה המועצה, כי מוסד להשכלה גבוהה לא יתחיל תכנית פיתוח ולא יכלול אותה בהצעת התקציב שלו, אלא אם כן אושרה על ידי המועצה להשכלה גבוהה.

3. למילוי תפקידיה מינתה הוועדה 11 ועדות משנה, שהורכבו מתברי הוועדה, מאנשי ציבור ומחברי סגל בכירים של המוסדות, וביניהן: ועדה לעיבוד קריטריונים להקצבות לאוניברסיטאות; ועדת היגוי לקביעת עקרונות לעריכת דוחות כספיים במוסדות לפי כללים אחידים, וועדות שיפעלו לתיאום ולשיתוף פעולה בין המוסדות.

המבנה הארגוני של הוועדה והוצאות המינהל

יושב ראש הוועדה מכהן במשרה מלאה. חברי הוועדה מקדישים יום בשבוע לעבודת הוועדה: הם משתתפים בישיבות הוועדה, פועלים כראשי ועדות משנה, מבקרים באוניברסיטאות, ונפגשים עם נציגים של מוסדות שונים. הם מקבלים תמורה כספית המחושבת לפי שישית משרה.

הוועדה פועלת בעזרת יחידה מינהלית, שבה מועסקים 13 עובדים, 10 מהם במשרה מלאה. 6 עובדים מטפלים בעיקר בעניינים הקשורים בהקצבות הממשלה למוסדות, והיתר הם עובדי מינהל, תחזוקה ושירותים טכניים. נוסף על כך פועל צוות מזכירות המועצה להשכלה גבוהה, ובו שלושה עובדים במשרה מלאה ואחד בחצי משרה. תנאי העבודה של העובדים ושכרם זהים לאלה של עובדי המדינה. הוועדה גם מעסיקה, לפי חוים מיוחדים, יועץ לענייני השכלה גבוהה, יועץ משפטי ורואה חשבון העוסק גם בביקורת פנימית.

שנת הכספים של המועצה מתחילה ב-1 באוקטובר. תקציב מינהל המועצה הסתכם בשנת תשל"ה בסך 1,438,000 ל"י, ומה 1,384,000 ל"י תקציב הוועדה; בשנת תשל"ו הסתכם התקציב בסך 2,370,000 ל"י, מה 2,191,000 ל"י תקציב הוועדה.

התקציב לשנת תשל"ז מסתכם ב-3,123,500 ל"י, ומה 2,871,500 ל"י תקציב הוועדה. תקציב זה כולל כמיליון וחצי ל"י לשכר עבודה ותשלומים גלויים לשכר; 1 מיליון ל"י לסטטיסטיקה, סקרים ומחקרים והיתר להוצאות תחזוקה, הוצאות משרדיות וכו'.

המוסדות להשכלה גבוהה

לפי החלטת המועצה להשכלה גבוהה מטפלת הוועדה לתכנון ולתקצוב במוסדות הבאים: האוניברסיטה העברית בירושלים; הטכניון — מכון טכנולוגי לישראל; אוניברסיטת תל אביב; אוניברסיטת בר אילן; אוניברסיטת חיפה; אוניברסיטת בן גוריון בנגב; מכון ויצמן למדע.

מינהל הוועדה, בנבדל מן הוועדה, מטפל, לפי החלטת שר החינוך והתרבות, גם בתקציבים של המישה מוסדות אחרים לחינוך גבוה.

סטודנטים

להלן נתונים על מספר הסטודנטים באחדות מהשנים תש"ך-תשל"ו, לפי המוסדות:

תש"ך	תשכ"ה	תש"ל	תשל"ג	תשל"ה(1)	תשל"ו(1)
6,752	10,164	12,960	15,819	15,500	13,850
2,411	3,928	6,100	8,345	8,250	8,100
616	2,126	8,250	12,264	12,900	12,250
423	1,406	4,356	5,771	7,000	7,500
—	565	2,839	3,405	4,850	5,350
—	—	1,315	2,762	3,750	3,900
—	179	419	576	550	550
10,202	18,368	36,239	48,942	52,800	51,500
ס"ה					

(1) אומדנים

המקור: השנתון הסטטיסטי לישראל 1974, לוח כ"ב 24, לגבי השנים תש"ך-תשל"ג; ההשכלה הגבוהה בישראל בראי המספרים, המועצה להשכלה גבוהה, הוועדה לתכנון ולתקצוב תשל"ז-1977, לגבי השנים תשל"ה ותשל"ו.

בחודשים אפריל 1976-ינואר 1977 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על פעולות הוועדה לתכנון ולתקצוב, ובעיקר על אותן פעולות הנוגעות לתכנית הפיתוח הפיסי של המוסדות ולהשתתפות הממשלה בתקציבי הפיתוח שלהם.

השתתפות הממשלה בתקציבי הפיתוח של המוסדות

תקציבי הפיתוח של המוסדות ממומנים בחלקם מתרומות ובחלקם מהשתתפות הממשלה. השתתפות זו, שנקבעה בשנת 1970 בדרך כלל ב-50%, ניתנה עד לשנת 1972 בצורת הלוואות עומדות ולאחר מכן בצורת מענקים. ביולי 1972 ויתרה הממשלה על גביית הלוואות, שניתנו עד אפריל 1972.

להלן נתונים בדבר השתתפות הממשלה בתקציבי הפיתוח של המוסדות בשנים 1972-1976, כפי שרוכזו על ידי הוועדה (במליוני "ל"):

1972	1973	מחצית תשל"ד(1) (9-4/1974)	תשל"ה	תשל"ו
24.2	26.6	17.8	33.8	12.0
9.0	13.6	12.3	17.2	10.5
11.0	13.5	7.5	22.1	11.5
6.0	7.9	4.0	8.5	8.0
9.8	15.5	8.0	23.0	28.0
18.0	26.0	8.6	23.7	10.5
2.0	7.5	6.5	12.5	6.5
80.0	110.6	64.7	140.8	87.0
ס"ה למוסדות				
224.6	230.6	98.6	176.4	87.0
השתתפות הממשלה במחירי שנת תשל"ו(2)				

(1) שנת הכספים של המוסדות הייתה עד מארס 1974 חופפת את שנת הכספים של הממשלה. ב-1974 עברו המוסדות לשנת הכספים המבוססת על שנת לימודים, ומאז מתחילה שנת הכספים ב-1 באוקטובר ומסומנת לפי מניין השנים בלוח העברי. שנת הכספים של השכנון התחילה גם קודם לכן באוקטובר.

(2) לפי מדד מחירי תשומה לבנייה במגורים. הבסיס: ממוצע 1968 = 100.0.

להלן מובאים נתונים, בדבר השטח הבנוי במוסדות להשכלה גבוהה בשנת תשל"ז.*

מס' שטח מבנים	בניינים להוראה ולמחקר	שירותים לסטודנטים	מעונות סטודנטים	
397,400	260,800	21,100	115,500	האוניברסיטה העברית
172,700	130,900	8,400	33,400	הטכניון
194,000	170,800	2,800	20,400	אוניברסיטת תל-אביב
67,000	49,000	4,000	14,000	אוניברסיטת בר-אילן
53,600	40,600	3,500	9,500	אוניברסיטת חיפה
80,000	58,700	(1) —	21,300	אוניברסיטת בן-גוריון
86,700	80,000	2,800	3,900	מכון ויצמן למדע
1,051,400	790,800	42,600	218,000	סה"כ

(1) כולל בשטח בניינים אחרים.

להלן מובאים נתונים על התפלגות השטח הבנוי * לפי תקופת הבנייה באחוזים.**

שטחי בנייה עד 1969	שטחי בנייה בתקופה 1970—1976	
64.3	35.7	האוניברסיטה העברית
59.8	40.2	הטכניון
45.6	54.4	אוניברסיטת תל-אביב
36.6	63.4	אוניברסיטת בר-אילן
25.2	74.8	אוניברסיטת חיפה
17.5	82.5	אוניברסיטת בן-גוריון
83.9	16.1	מכון ויצמן למדע
54.4	45.6	

א. בתחילת עבודתה בראשית 1974 ריכזה הוועדה נתונים על שטחי הבנייה במוסדות, על האישורים שניתנו לתכנון הבנייה בעבר ועל הסכמים עם תורמים בדבר הקמת מבנים בעזרת כספים, שתרמו או שהבטיחו לתרום. לפי נתונים אלה הסתכם השטח, שהיה בנוי במוסדות, בכ-900,000 מ²; 380,000 מ² נוספים היו בשלבי בנייה וכ-500,000 מ² בשלבי תכנון. הוועדה הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי לכמהצית שטחי הבנייה, שהיו בתכנון, ניתנו בעבר אישורים מטעם משרד האוצר, ונעשו לגביהם הסכמים עם תורמים.

בשנה הראשונה לפעולתה הכינה הוועדה הצעה לתכנית פיתוח של המוסדות ולהיקף השתתפות הממשלה לשנת 1974. הוועדה דחתה הקמת חלק מהמבנים, שהיו בשלבי תכנון ובשלבים ראשונים של בנייה, ואישרה המשך הקמתם של מבנים אחרים, שהיו באותה עת בתהליך בנייה. לביצוע התכנית נדרשה השתתפות הממשלה בסך 237 מיליון ל"י, מהם 173.5 מיליון ל"י כהשתתפות בהשקעות שוטפות, והיתר — תשלום על חשבון ההשקעות בעבר. ביולי 1974 הוציא שר השיכון צו הפיקוח על מצרכים ושירותים (פיקוח על בנייה), תשל"ד-1974, שאסר התחלות בנייה בעיקר של מבנים שלא לצורכי מגורים והגביל את המשך הבנייה של מבנים כאלה***. עקב הוצאת הצו

* שטח הבניינים הנ"ל אינו כולל שטחים תת-קרקעיים במוסדות: האוניברסיטה העברית — 26,000 מ², אוניברסיטת חיפה 7,000 מ² ואוניברסיטת בן-גוריון — 2,000 מ².

** החלוקה לתקופות נעשתה על פי מועד סיום הבנייה.

*** בעניין הביקורת, שנערכה על הפעלת הצו, ראה דו"ח שנתי 26, עמ' 707.

מקור: ההשכלה הגבוהה בראי המספרים, המועצה להשכלה גבוהה, הוועדה לתכנון ולחקצוב תשל"ז-1977.

היה על המוסדות להפסיק הקמת מבנים בשטח כולל של 173,000 מ²; לאחר הוצאת הצו הקטינה הוועדה את בקשתה להשתתפות הממשלה באותה השנה ל-177.6 מיליון ל"י; ההשתתפות בפועל הסתכמה באותה שנה בסך 163 מיליון ל"י. מענקי הממשלה הועברו על ידי האוצר למוסדות על-פי הנחיותיה של הוועדה.

ב. בתחילת 1975 הכינה הוועדה תכנית פיתוח לתקופה אפריל 1975—ספטמבר 1979 (להלן התכנית הרב-שנתית) להקמת כ-20 מבנים בכל המוסדות בשטח כולל של 173,250 מ², חלקם חדשים, וחלקם בתהליך בנייה, שבנייתם נאסרה על פי הצו בדבר הפיקוח על הבנייה, בהנחה שהקפאה זו תוסר. הוועדה ראתה בתכנית זו תכנית מינומם, והסבירה, שהמבנים שנקללו בה נבחרו על סמך חיוניות המבנה, ההשקעות, שכבר הושקעו בו עד למועד הפסקת הבנייה, והתרומות שעמדו למימונו.

להלן נתונים, שרוכזו על ידי משרד מבקר המדינה מתיקי הוועדה, בדבר שטחי הבנייה במ² על פי התכנית הנ"ל לפי מוסדות:

המבנים שנקללו בתכנית הרב-שנתית

מבנים שבנייתם הייתה מותרת על פי צו פיקוח על הבנייה	מבנים שבנייתם נאסרה על פי צו פיקוח על הבנייה	מבנים שבנייתם נאסרה על פי צו פיקוח על הבנייה	מבנים שבנייתם נאסרה על פי צו פיקוח על הבנייה
האוניברסיטה העברית	21,990	51,600	24,850
הטכניון	30,700	42,900	19,000
אוניברסיטת תל-אביב	12,500	13,200	7,000
אוניברסיטת בר-אילן	14,500	—	1,200
אוניברסיטת חיפה	30,500	—	—
אוניברסיטת בן-גוריון	21,770	8,500	5,000
מכון ויצמן למדע	17,000	—	—
סה	148,960	116,200	57,050

הוועדה הכינה תכנית מימון להשקעות לתקופה האמורה בסך של 930 מיליון ל"י (במחירי אפריל 1975), שהתייחסה הן לתכנית הרב-שנתית והן למבנים האחרים, שהיו באותה עת בתהליך בנייה. השתתפות הממשלה, שגורשה להשקעות אלה, תוכננה לסך של 600 מיליון ל"י, שישולמו במשך ארבע שנים החל מ-1.4.1975 בשיעור של 150 מיליון ל"י לשנה. ההשתתפות בהיקף האמור הייתה מיועדת גם לפרעון השתתפות הממשלה, בסך 80 מיליון ל"י, בתכניות שבוצעו על ידי המוסדות בעבר (ראה להלן). בשנת 1975, השנה שבה הוכנה התכנית, הקציבה הממשלה 100 מיליון ל"י למענקים לתקציבי הפיתוח של המוסדות.

התכנית הרב-שנתית נדונה במשך שנת 1975 בישיבות רבות עם משרד האוצר. בדיון, שהתקיים בספטמבר 1975, הוסכם עם משרד האוצר על הקצבה של 150 מיליון ל"י לשנה בשנים 1975 ו-1976 ועל הנחה, שבשנת 1977 יוקצו סכום דומה במחירי 1975; כמו כן צוין בפרוטוקול מאותו דיון, שהוועדה רשאית לאשר הקמת מבנים מתוך הרשימה המוסכמת על ידי שני הגופים. עוד צוין, שלפני קבלת החלטה סופית בעניין, תידון התכנית בין שני הצדדים; בתחילת אוקטובר הגישה הוועדה למשרד האוצר את התכנית הרב-שנתית — מפורטת לפי מבנים — לצורך קבלת החלטה סופית.

באמצע אוקטובר 1975 הודיעה הוועדה למוסדות על היקף הבנייה לתקופה של ארבע וחצי שנים, מ-1.4.1975, בהתאם לתכנית הרב-שנתית. הודעה זו כללה את רשימת המבנים שיוקמו או שבנייתם תימשך ואת מועדי הביצוע, וכן את סכומי ההשתתפות של הממשלה במימון הבנייה בכל מוסד מתוך השתתפות המסתכמת לכלל המוסדות בכ-150 מיליון ל"י לשנה. הוועדה הוסיפה במכתביה, כי סכום ההשתתפות יהיה "כפוף להקצאה שתתקצב בתקציב המדינה בשנים 1975—1979".

בקשר לכך הודיעה הוועדה למשרד מבקר המדינה, כי ההודעות למוסדות נשלחו על פי סיכום, שנתקבל בישיבה עם הממונה על התקציבים במשרד האוצר ב-6.10.1975, וכי הדיון באותה ישיבה התבסס על תכניות מפורטות, שהובאו בפני האוצר; עוד הודיעה הוועדה, כי לאחר שאושרה המסגרת הכוללת של התכנית הרב-שנתית, אין היא נוקטת עוד לגבי המבנים הספציפיים לאישורים של משרד האוצר או של כל גוף אחר.

מהישיבה ב-6.10.1975 לא נרשם פרוטוקול. משרד האוצר הודיע למשרד מבקר המדינה, שבישיבה הנ"ל לא נתקבל כל סיכום לגבי התכנית הרב-שנתית ולגבי אישור הקמת מבנים. לדעת האוצר דרוש להקמת כל מבנה אישור נפרד, בהתחשב בכך, שאישור כזה מחייב את האוצר לתקצב סכומים גם לשנים הבאות.

לאחר שהתעוררו חילוקי דעות בין משרד האוצר לבין הוועדה בעניין התכנית הרב-שנתית ובעניין סמכויות הוועדה לאשר הקמת מבנים ספציפיים במוסדות, סוכם בישיבה, שהתקיימה ב-19.11.1975 בהשתתפות שר האוצר ושר החינוך והתרבות ונציגי הוועדה ואגף התקציבים, שבעוד שהקצאת התקציב הרגיל למוסדות תיעשה על ידי הוועדה, לאחר שהסכום הכולל ייקבע בינה לבין האוצר, הרי הקצאת תקציב הפיתוח למוסדות ולמבנים, וכן קביעת עדיפויות בהקמת המבנים, ייעשו במשך ומתן בין הוועדה למשרד האוצר. גם בישיבה זו דובר על סכום של 600 מיליון ל"י, שניתן במשך השנים 1975-1978, אך לגבי סכום זה נוספה בפרוטוקול הסתייגות, שלפיה ידונו בתקציב הפיתוח למוסדות, לנחר שיתברר ממדי תקציב המדינה לשנת 1976.

ואמנם בישיבה נוספת, שהתקיימה ב-19.12.1975 בהשתתפות אותם אישים, נקבע, שהקצבת הממשלה בתקציב הפיתוח לשנת 1976 תהיה 100 מיליון ל"י בלבד (בפועל הסתכמה ההקצבה ב-107 מיליון ל"י). כן נקבע, שהקצאת הבנייה תימשך, אך אם המוסדות יגייסו תרומות, יוכלו להמשיך את הבנייה במבנים מאושרים במסגרת התכנית בלי לחייב את הממשלה להשתתף בהשקעות במבנים אלה.

באותו זמן הודיעה הוועדה למוסדות, שהוקטנה השתתפות הממשלה בתקציב כל מוסד ומוסד; שהתקציב המוקטן אינו מאפשר ביצוע התכנית הרב-שנתית; ושבתמסגרתו ניתן יהיה להזרים רק מפרעות על חשבון ההשתתפות בבנייה שנסיימה או שתסתיים בשנה הקרובה. הוועדה גם הודיעה, שניתן להקים רק אותם מבנים, שהמוסדות יוכלו לממן את הקמתם במשך שלוש שנים מאמצעיהם העצמיים.

הביקורת העלתה, שלמרות שסוכם בדיון עם שר האוצר ושר החינוך והתרבות על המשך הקפאת הבנייה, שפירושה היה הפסקת הבנייה במסגרת התכנית הרב-שנתית — פרט למבנים שיוקמו במימון מלא של תרומות — ולמרות שסוכם, שהעדיפויות בהקמת המבנים ייקבעו על ידי הוועדה ומשרד האוצר, אישרה הוועדה באמצע 1976 ללא תיאום עם משרד האוצר הקמת שמונה מבנים בשלושה מוסדות, שהיו כלולים בתכנית הרב-שנתית, בתנאי מימון מתקציב המדינה ומתרומות. הוועדה הודיעה למוסדות, כי השתתפות הממשלה למבנים אלה לא תועבר בהתאם לקצב ההשקעות, אך הבטיחה, שהיא תועבר במועד מאוחר יותר, אף שלא קיבלה התחייבות לכך ממשרד האוצר. לגבי ההשקעות, שבוצעו במבנים שבתכנית הרב-שנתית, חישוב הוועדה את השתתפות הממשלה בדרך כלל לפי שיעור של 50%.

בנובמבר 1976 ביקשה הוועדה מהאוצר לאשר הקמתם של ארבעה מבנים, שנכללו בתכנית הרב-שנתית ושלושה מהם אושרו על ידי מקודם, מבין שמונת המבנים שהוזכרו לעיל. האוצר אישר הקמת שלושה מהמבנים, ודחה את הבקשה לגבי המבנה הריעי — הבניין למדעי ההנדסה והטכנולוגיה א' באוניברסיטת תל אביב, שאושר קודם לכן על ידי הוועדה (ראה להלן). משרד האוצר אישר גם הקמת מבנים אחרים, שנכללו בתכנית הרב-שנתית, במסגרת דיונים נפרדת, בקשר לפיתוח הקמפוס של האוניברסיטה העברית. על הר הצופים ולעמידה בהתחייבויות האוצר כלפי תורמים להקמת מבנים באוניברסיטת בן גוריון.

לגבי השאלה, אם הוועדה הייתה מוסמכת לאשר את המבנים הכלולים בתכנית האמורה ולחייב בכך את תקציב המדינה בעתיד, קיימים חילוקי דעות בינה לבין משרד האוצר; לדבריו לא אושרה התכנית על ידו. מן הדין היה ששאלה בסיסית ועקרונית זו תיושב בדרג המתאים.

נוסף על המבנים במסגרת התכנית הרב-שנתית אישרה הוועדה הקמת מבנים אחרים למוסדות במימון מלא של תרומות, בשטח כולל של כ-30,000 מ², והתנתה את האישורים בתכניות מימון המתואמות לקצב ביצוע ההשקעות (פרטים על טיפול הוועדה בענייני תקציב הפיתוח של חלק מהמוסדות, ראה להלן).

ביצוע תשלומים

עד הקמת הוועדה בוצעו התשלומים למוסדות, בגין השתתפות הממשלה על ידי האוצר, בסכומים כוללים, ובלא שהיו בידי כלים מספיקים כדי לוודא, שההשתתפות ניתנה בהתאם להתקדמות

הבנייה, על בסיס אומדני ההשקעות המוסכמים עם המוסדות*. גם לאחר הקמת הוועדה בוצעו התשלומים למוסדות על ידי האוצר, על פי הנחיותיה, בסכומים כוללים, מאחר שלדבריה לא היו בידה במועד הקמתה פרטי התחשבות עם המוסדות לפי מבנים. הוועדה ערכה התחשבות עם חלק מהמוסדות כדי לקבוע את יתרת השתתפות הממשלה המגיעה להם על פי ההשקעות בפועל. וזה מצב היתרות לפי חישובה: האוניברסיטה העברית לסוף מארס 1974 — יתרה לזכותה בסך 16 מיליון ל"י; אוניברסיטת חיפה לסוף ספטמבר 1975 — יתרה לחובתה בסך 1.5 מיליון ל"י; אוניברסיטת תל אביב לסוף ספטמבר 1976 — יתרה לזכותה בסך של 25 מיליון ל"י (ראה להלן). עם אוניברסיטת בר אילן לא הגיעה הוועדה לידי הסכמה בדבר היתרה. לגבי שלושת המוסדות האחרים (הטכניון, מכון ויצמן ואוניברסיטת בן גוריון), ערכה הוועדה חישוב של יתרת השתתפות הממשלה, אך לא הגיעה עמם לידי סיכום.

לפי חישובי הוועדה נאמדה יתרת השתתפות הממשלה, שטרם שולמה למוסדות, לסוף מארס 1975, ב־80 מיליון ל"י, ולסוף מארס 1976 — ב־180 מיליון ל"י. הוועדה דיווחה לאגף התקציבים של משרד האוצר באמצע 1976 על יתרת ההשתתפות, לפי מוסדות. בתוך הסכום של 180 מיליון ל"י כללה הוועדה השתתפות הממשלה בהקמת מבנים בשני מוסדות, בסך 80 מיליון ל"י, כיוון שהמוסדות לא הצליחו להשיג תרומות כדי חלקם בהקמת המבנים.

מריכוז נתונים, שנעשה על ידי הוועדה, מתברר, כי יתרת החובות של כלל המוסדות להשכלה גבוהה למוסדות פיננסיים הסתכמו לסוף ספטמבר 1975 ב־149.5 מיליון ל"י (קרו בלבד), מהם 81.5 מיליון ל"י צמודים למדד המחירים לצרכן או לשער המטבע; הקרן יחד עם הפרשי ההצמדה שהצטברו, הסתכמו באותו מועד ל־211.5 מיליון ל"י. יתרה זו גדלה לסוף ספטמבר 1976 לפי אומדן הוועדה ל־247.1 מיליון ל"י, בעיקר עקב העלייה בהפרשי ההצמדה.

הוועדה דנה עם האוצר על דרכים שונות כדי להקל מעומס החובות הרב על המוסדות ובעיקר על ידי החלפת הלוואות צמודות באשראי, שיינתן בתנאים נוחים. בינואר 1977 הושג הסדר, שלפיו תינתן הקצבה מיוחדת למילוי התחייבויות הממשלה למוסדות; הקצבה זו תשמש לפרעון חובות צמודים, שהמוסדות לקחו. פרטי ההסדר ודרכי ביצועו טרם סוכמו, אך בהצעת תקציב המדינה לשנת 1977 נכללו למטרה זו 25 מיליון ל"י.

טיפול הוועדה בתקציב הפיתוח של ארבעה מוסדות

להלן תיאור פעולתה של הוועדה, במסגרת הסדרת תקציבי הפיתוח לארבעה מוסדות. בתיאור זה בולטים הקשיים, שבפניהם עמדה הוועדה, כשנאלצה לתמוך בין הצרכים לפיתוח המוסדות, הבטחות שניתנו להם בעבר, השאיפה של המוסדות להשלים תכניות פיתוח, שחלקן כבר היו בהליכי בנייה — לבין המקורות הכספיים המצומצמים, שעמדו לרשותה.

האוניברסיטה העברית

במסגרת התכנית הרב-שנתית כללה הוועדה שלושה מבנים בהר הצופים: בניין למדעי החברה, בניין הספרייה המרכזית ותשתית לבניין מדעי הרוח, בשטח כולל של 62,000 מ². בניינים אלה היוו חלק מתכנית חומש, שהאוצר אישר בשנת 1973, ובנייתם נאסרה על פי הצו בדבר הפיקות על הבנייה מ־1974; שניים מהם היו כבר אז בתהליך בנייה. בתחילת 1976 פנתה הוועדה לשר החינוך והתרבות ולשר המשפטים — בהיותו יושב ראש הוועדה לענייני ירושלים — ובקשה הקצבה של 140 מיליון ל"י, שישולמו במשך 4 שנים, לפי 35 מיליון ל"י לשנה וישמשו להקמת המבנים האמורים ולכיסוי השתתפות הממשלה בגין השקעות קודמות. באמצע 1976 הציעה הוועדה להקטין את ההקצבה לסך כולל של 30 מיליון ל"י לשנים 1975 ו־1976. בנובמבר 1976 אישר אגף התקציבים לאוניברסיטה השקעות בסך של עד 125 מיליון ל"י (לפי מחירי אפריל 1976), למשך ארבע שנים החל מאפריל 1976, והקצבה בסך 15 מיליון ל"י לכל אחת מהשנים 1977 ו־1978; הקצבה זו באה בנוסף על השתתפות הממשלה בתקציב הפיתוח של האוניברסיטה, שתיקבע על ידי הוועדה לשנתיים האמורות.

בתכנית החומש, שאושרה באפריל 1973 על ידי האוצר, נכללו, בין היתר, בניין למינהלה ומועדון לסגל על הר הצופים, שלגביהם הבטיח האוצר השתתפות של 50%, במקביל לתרומות שתשיג האוניברסיטה. שני המבנים האלה לא נכללו בתכנית הרב-שנתית. באמצע 1976 אישרה הוועדה את הקמתם, במימון מלא של תרומות, אך התנתה את אישורה בשינוי הייעוד של המבנים, הראשון למבנה רב תכליתי להוראה ולמחקר, והשני לאכסניה לחוקרים במסגרת המכון ללימודים מתקדמים. שני המבנים נבנים, כאמור, מתרומות: במקרה האחד היה חלק מהתרומה מיועד מלכתחילה

* ראה דו"ח שנתי 23, עמ' 129.

למגבית היהודית והועבר על ידי התורם למימון המבנה, ובמקרה השני היה חלק מהתרומה מיועד לקרן מילגות לסטודנטים, והאוצר קיבל עליו לממן את המילגות.

הטכניון — מכון טכנולוגי לישראל

1. במסגרת התכנית הרב-שנתית אישרה הוועדה לטכניון באוקטובר 1975 הקמת שמונה מבנים, בשטח של 62,000 מ² (מהם 29,000 מ² לבניה"ס לרפואה), בעלות של כ-245 מיליון ל"י (מחירי אפריל 1975). השתתפות הממשלה במבנים אלה ובמבנים, שהיו באותה עת בתהליך בנייה, הועמדה על סך של 150 מיליון ל"י (מהם 55 מיליון ל"י לבניה"ס לרפואה), והיא תועבר עד סוף שנת תשל"ט. לאחר שהתברר לוועדה, כי תקציב המדינה אינו מאפשר ביצוע התכנית הרב-שנתית, היא הודיעה לטכניון על הקטנת ההשתתפות בתקציבי הפיתוח שלו. הטכניון דרש השתתפות בחיקה, כפי שנקבע קודם לכן, בנמקו זאת בחיוניות המבנים ובהתחייבויות, שכבר נתן לתורמים בגין תרומתם.

באוגוסט 1976 נערך סיכום חדש בין הוועדה ובין הטכניון על בניית אותם שמונה מבנים, ולפיו הועמדה השתתפות הממשלה על סך של 144 מיליון ל"י. נקבע, שבשלב ראשון יממן הטכניון את ההשקעות בהקמת המבנים ממקורותיו העצמיים, ואלו השתתפות הממשלה תועבר בעתיד, בתוספת ריבית של 24% לשנה שחושבה, לדברי הוועדה, על בסיס התייקרות באותו שיעור. הסיכום לא הובא לאישור האוצר.

2. בספטמבר 1976 ביקש הטכניון את אישור הוועדה להקמת שלושה מבנים במימון מלא של תורמים. הוועדה אישרה שניים מהם, והטכניון הסיר את בקשתו למבנה השלישי — בריכת שחייה. אחרי שנודע לוועדה, כי הטכניון ממשיך בהקמת בריכת השחייה, היא הודיעה לו, בינואר 1977 כי עליו להביא את העניין לדיון בוועדה.

אוניברסיטת תל אביב

1. כפי שעולה מדו"ח השנתי 23 (עמ' 131), נקלעה אוניברסיטת תל אביב בשנת 1969 למשבר כספי; גרעונה המצטבר הלך וגדל והגיע באוגוסט 1970 ל-80 מיליון ל"י. באוקטובר 1971 הגישה ועדה בראשות מנכ"ל משרד החינוך והתרבות (ועדת פלד), שהוקמה לבחינת המצב הכלכלי של האוניברסיטה, המלצות, שהעיקריות בהן היו: האוניברסיטה תפעל במסגרת תקציב מאוזן; הממשלה תכסה 80% מהגרעון המצטבר של האוניברסיטה; תוקם ועדת ביקורת לענייני כספים; כל הוצאה כספית תאושר מראש על ידי ועדה זו.

לאחר שגרעון האוניברסיטה הגיע ב-31.3.1972 ל-107 מיליון ל"י בקירוב, שמחציתו התייחסה לתקציב הרגיל ומחציתו לתקציב הפיתוח, סוכם עם האוצר, שחובות בסך 45 מיליון ל"י יכוסו בשנת 1972 מתקציב המדינה, ולאחר מכן יוענק לאוניברסיטה סך של 10 מיליון ל"י לשנה במשך שש שנים לכיסוי החוב בהתאם ללוח פרעונות. עוד סוכם, שיופרד הטיפול בפרעון החובות במסגרת ההסדר הזה (להלן הסדר הקונסולידציה) מהניהול הכספי-השוטף של האוניברסיטה.

למעשה הועברו לאוניברסיטה בשנת 1972 10 מיליון ל"י בלבד, ו-45 מיליון ל"י נוספים הועברו בשנת 1973. בתקופה אפריל 1974 עד ספטמבר 1975 הועברו 15 מיליון ל"י נוספים, ובסה"כ 70 מיליון ל"י.

בסוף 1973 התברר למינהל החינוך הגבוה במשרד החינוך והתרבות (שלאחר מכן הפך למינהל הוועדה) ולמשרד האוצר, כי הגרעון של האוניברסיטה בתקציב הפיתוח גדל, ב-18 מיליון ל"י בקירוב, אף כי הועברו אליה מענקים במסגרת הסדר הקונסולידציה. הם הציעו להפסיק בניית כל המבנים, שהותל בבנייתם, ולא להתחיל בבנייה חדשה, עד לאחר איוון כספי מלא, ולייעד את הכספים, שיתקבלו מהממשלה לתקציב הפיתוח, לכיסוי הגרעונות; למנות ועדת ביקורת לענייני כספים (שלא הוקמה על אף המלצותיה של ועדת פלד); למנות רואה חשבון או נציג החשב הכללי לבדיקת המצב הכספי של האוניברסיטה. במאי 1974 אישר החשב הכללי את ההצעות, וביוני 1974 מינה מנכ"ל הוועדה רואה חשבון, והטיל עליו את הבדיקה שהומלץ עליה. רואה החשבון ערך דו"חות כספיים עד סוף ספטמבר 1974. לדו"חות אלה הוא צירף דברי הסבר, שלפיהם לא הציגה האוניברסיטה בנפרד בחשבוניותיה מצד אחד את ההתחייבויות, שהיא נטלה על עצמה עד מארס 1972 — מועד הסדר הקונסולידציה, ומצד אחר את ההתחייבויות, שנוצרו לאחר מכן. הביקורת העלתה, שוועדת הביקורת שהומלץ על הקמתה, לא הוקמה. הגרעון המשיך לגדול על אף המענקים

בסך 70 מיליון ל"י, ששילמה הממשלה במסגרת הסדר הקונסולידציה. על פי המאזן לסוף ספטמבר 1975 הגיע הגרעון לסך של 129 מיליון ל"י, מהם 78 מיליון ל"י פער מימון בתקציב הפיתוח ו-51 מיליון ל"י — בתקציב הרגיל.

האוניברסיטה הסבירה, שבגרעון ל-31.3.1972 בסך 107 מיליון ל"י, שהממשלה קיבלה עליה לכסותו בהדרגה, לא נכללו הפרשי ההצמדה למדד המחירים לצרכן, שכבר נצברו לאותו תאריך. לדבריה הגידול בגרעון ל-30.9.1975 נובע בין היתר מכך, שב-1974 נכללו בהוצאות כל הפרשי ההצמדה האמורים, שהגיעו בתאריך המאזן ל-22.2 מיליון ל"י; שהממשלה לא עמדה בלוח הזמנים לתשלום המענקים, שנקבעו בהסדר הקונסולידציה; ושהיו פיגורים בהעברת ההשתתפות השוטפת של הממשלה בתקציב הפיתוח — דבר שגרם לאוניברסיטה הוצאות מימון גדולות.

מהנתונים המצויים בידי הוועדה מסתבר, שהגידול בגרעון נבע במידה רבה מכך, שהתרומות, שגייסה האוניברסיטה להשקעותיה בתקופה אפריל 1972—ספטמבר 1975, היו בהיקף קטן בהרבה מהסכומים שעליהם הוסכם — בדרך כלל בשיעור של מחצית ההשקעות. כך למשל, להשקעות בארבעה מבנים, שבוצעו בחלקן עוד לפני שהוועדה החלה בפעולתה, ושהסתכמו לסוף ספטמבר 1975 ב-65 מיליון ל"י (מהם 53 מיליון ל"י אחרי מארס 1972), הושגו תרומות שיועדו למבנים אלה, בסך של כ-5 מיליון ל"י בלבד.

2. באפריל 1974 אישרה הוועדה, במסגרת תקציב הפיתוח לתקופה אפריל 1974—ספטמבר 1975, המשך הקמת המבנים: אגף אחד של הבניין למדעי ההנדסה והטכנולוגיה מבין שני האגפים המתוכננים, ותוספת קומה לבניין למדעי הרוח וקומה לבניין למינהל עסקים. הוועדה כללה לאחר מכן את שלושת המבנים הנ"ל בתכנית הרב-שנתית והודיעה לאוניברסיטה באוקטובר 1975, כי ניתן להמשיך בבנייה, בתנאי שיימצא פתרון לבעיית הגרעון, ושתעובד תכנית לפרעון חובות האוניברסיטה. למעשה נמשכה הבנייה בלי ששני התנאים קוימו. במאי 1976 הודיעה הוועדה לאוניברסיטה, שמחצית ההשקעות באגף האחד של הבניין למדעי ההנדסה והטכנולוגיה תמומן על ידי הממשלה ותועבר לאוניברסיטה לא לפני שנת תשל"ט, אף שלא קיבלה התחייבות האוצר לכך, והוסיפה, שאין להתחיל בהקמת האגף השני. האוניברסיטה התחילה בהקמת האגף השני על אף הודעה זו. עלות המבנה על שני אגפיו נאמדה בנובמבר 1976 בסך של כ-64 מיליון ל"י. ההשקעות בבניין הסתכמו עד ספטמבר 1976, לפי נתוני האוניברסיטה, ב-18.5 מיליון ל"י, מהם 11.5 מיליון ל"י מתרומות. בינואר 1977 הודיעה האוניברסיטה, כי קיבלה התחייבויות לתרומות נוספות עבור הבניין בסך \$ 900,000, וכי היא פועלת להשגת תרומות נוספות, שישלימו עלות הבניין עד 50% ממנה. הוועדה הודיעה לאוניברסיטה באותו מועד, כי היא מביעה צערה על כך, שהועמדה בפני העובדה של בניית האגף השני בלא אישורה, אך החליטה לאשר בדיעבד את בניית האגף במימון מתרומות ובאמצעים אחרים, שיעמדו לרשות האוניברסיטה, בלי להודקק להלוואות.

האוניברסיטה הסבירה, כי בשנת 1971 אישר האוצר השתתפות הממשלה בסך 6 מיליון ל"י להקמת מבנים למדעי הטכנולוגיה מתוך עלות כוללת, שנאמדה ב-12 מיליון ל"י. על סמך התחייבות זו תוכנן המבנה על שני אגפיו; אגף אחד יועד בעיקר למעבדות והשני לחדרי לימוד. לדברי האוניברסיטה לא ניתן מבחינה תפקודית למג את צורכי הפקולטה לטכנולוגיה ולמדעים בלי לבנות גם את האגף השני.

לדעת הביקורת גם שיקולים של תיפקוד המבנים אינם יכולים לבוא במקום הסדר כספי תקין. הסכום, שהובטח בזמנו לאוניברסיטה, לא היה בו כדי לכסות את עלות הבנייה. הוועדה לא הגיעה להסדר נוסף עם האוצר לגבי השתתפות הממשלה להקמת הבניין, ונתנה את אישורה להקמתו בלא תיאום עם האוצר, ובלא שעמדו לצורך הבנייה מקורות כספיים מספיקים; כאמור לעיל לא יעלו התרומות, שאמורה האוניברסיטה להשיג, על 50% מעלות הבניין. אם לא ניתן להפריד מבחינה תפקודית בין שני האגפים, לא צריך היה אף להתחיל בבנייה של האגף הראשון ללא ביסוס כספי נאות.

3. ב-20 באוקטובר 1976 המציאה הוועדה לאוניברסיטה חישוב, שלפיו יתרת השתתפות הממשלה בהשקעות במבנים הסתכמה לסוף ספטמבר 1976 בכ-25 מיליון ל"י. מהנתונים בוועדה מתברר, כי סכום זה כולל השתתפות בסך 3 מיליון ל"י בהשקעות, שבוצעו עד סוף מארס 1972. כיוון שההשקעות שבוצעו עד לאותו מועד ללא כסוי מהקצבות ומתרומות, כלולות כבר בהסדר הקונסולידציה, היה מקום לנכות סכום זה מיתרת השתתפות הממשלה, אך הדבר לא נעשה.

בשנת 1972 תכננה האוניברסיטה הקמת מבנה מרכזי בצורת מגדל. לפי התכנון מיועד המגדל ל-800 חברי סגל אקדמי ומינהלי, ויהיו בו 32 קומות בשטח כולל של 17,280 מ². עלות המגדל נאמדה בתחילת אותה שנה ב-16.5 מיליון ל"י, מזה עמדה האוניברסיטה להשקיע, לפי תכניתה בשנת 1972, 7.25 מיליון ל"י, ולגבי סכום זה הובטחו לה תרומות בסך 3.75 מיליון ל"י.

הקמת המגדל נאסרה בשנת 1972 על פי צו בדבר איסור בניית מבני ציבור מאותה שנה. במכתב של האוניברסיטה מינואר 1973 לשר השיכון, המתייחס לבקשתה להתיר את המשך הבנייה, נאמדה עלות הבניין ב-22 מיליון ל"י וצוין, שלרשות האוניברסיטה 7.6 מיליון ל"י מכספי תרומות למימון הקמת המגדל. במארס 1973 אישרה ועדת השרים לאישור רשיונות לבניית מבני ציבור את הקמת המגדל לפי העלות האמורה. במארס 1974 חתמה האוניברסיטה על חוזה עם חברה מקומית להקמת הבניין, שרוב חלקי, שייבאו מחוץ לארץ, יהיו עשויים מפלדה בשיטה מתועשת. לתאריך חתימת החוזה נאמדה עלות המבנה על ידי האוניברסיטה ב-45.1 מיליון ל"י. הנהלת האוניברסיטה הסבירה לחבר הנאמנים שלה, כי המגדל לא נבנה מבטון כמקובל בארץ, בגלל האמרת מחירי המלט בראשית 1973, ובגלל מחסור בכוח אדם לבנייה.

לפי תחזית מסוף 1976 תגיע ההשקעה הכוללת במגדל למעלה מ-100 מיליון ל"י. לפי הסכרי האוניברסיטה סיבת העלייה לעומת האומדנים הראשונים נעוצה בעליית מדד מחירי הבנייה, בעלייה בשער המטבע לגבי ההשקעה במטבע חוץ, במסים שלא נחוו מראש וכן בתוספות ובשינויים, שנדרשו במהלך התכנון המפורט. לפי הדו"חות הכספיים של האוניברסיטה הושקעו בהקמת המגדל עד סוף ספטמבר 1975 43 מיליון ל"י, ואומדן ההשקעות לתשל"ו הגיע ל-36 מיליון ל"י נוספים. למימון השקעות אלה נתקבלו תרומות בסך 2.5 מיליון ל"י בלבד. האוניברסיטה הסבירה, שתרומה אחת, שיועדה למימון המגדל, ניתנה לאחר מכן למימון מעונות הסטודנטים, ותרומה מובטחת אחרת נתקבלה רק בחלקה הקטן בגלל התפתחויות עסקיות שהכבידו על התורם. עיקר המימון ניתן מהשתתפות הממשלה ומהלוואות בנקאיות ואשראי אחר.

לאחר שהוועדה קיבלה, עם הקמתה מידע על הקמת המגדל, היא פנתה בפברואר 1975 למע"צ, שתבדוק אפשרות לצמצום הבנייה או תציע שימוש אלטרנטיבי למגדל. מע"צ הודיעה במאי 1975, כי בהתחשב בתנאי החוזה עם הקבלן ובעובדה, שייצור חלקי הבניין המתועש כבר הושלם, הרי כל דחייה בביצוע הבנייה והכנסת שינויים בה יגרמו התייקרות גדולה. מע"צ המליצה אפוא להשלים את הבניין, אך להשכיר חלק ממנו.

בעקבות בדיקה שערכה הוועדה היא הגיעה בנובמבר 1975 למסקנה, שלפי מספר חברי הסגל האקדמי והמינהלי בשנת תשל"ה, שהיו אמורים לעבור למגדל (550), ובהתבסס על הקצאה מצומצמת יותר של השטח הדרוש לחברי הסגל לעומת המתוכנן, וכן בהתחשב בחדרים המיועדים לסטודנטים, דרושים לאוניברסיטה רק כ-50% משטח המגדל. האוניברסיטה ערעה על קביעה זו, אולם לאחר מכן הודיעה, כי בארבע הקומות הראשונות, שיושלמו בשנת הלימודים תשל"ו, יוקצה שטח מצומצם לעובד, כפי שקבעה הוועדה.

הוועדה דנה עם האוניברסיטה בצורך להשכיר חלק משטחי המגדל או מהשטח, שיתפנה עם אכלוס המגדל, לגורמי חוץ. בינואר 1977 הודיעה האוניברסיטה, כי כבר השכירה שטח בקומות אחדות של המגדל לגורמי חוץ.

*

הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה החלה בעבודתה באפריל 1974, כאשר במוסדות להשכלה גבוהה הייתה פעילות מואצת בתחום הבנייה, שכללה באותה עת מבנים בשטח של כ-380,000 מ². בין הפרוייקטים העיקריים היו המבנים של האוניברסיטה העברית בירושלים על הר הצופים, שהוגדרו כמפעל בעל ערך לאומי; מבנים בהיקף גדול באוניברסיטת תל-אביב, שהמשיקה²⁵ הפיתוח מואץ על אף הקשיים הכספיים, שהייתה נתונה בהם; מגדל רב ממדים באוניברסיטת חיפה והמבנים העיקריים של אוניברסיטת בן גוריון. שתי אוניברסיטאות אחרונות אלה הוקמו לפני שנים לא רבות, ואך החלו ברכישת מערכות שוחרים, שטרם הספיקו להשיג תרומות כדי צורכי הבנייה הגדולה.

הוועדה ריכזה נתונים על מצבת הבנייה במוסדות וערכה מעקב על פעולות הפיתוח בהם. היא דרשה דחיית הביצוע של חלק מהמבנים שהיו בתכנון, או בשלבים ראשונים של בנייה. עם זאת

הגיעה למסקנה, שהיוני המשך הפיתוח של המוסדות, אך לא בקצב המזורז, שבו הוא התנהל בראשית שנות השבעים. לשם כך ערכה הוועדה תכנית פיתוח רב-שנתית במגמה לעבור על פיה לתהליך יותר מבוקר של התמיכה בפיתוח הפיסי של המוסדות. בהכנת התכנית ובעיסוקה של הוועדה בבעיות המוסדות לפרטיהן הייתה תרומה חשובה להסדרת הנושא.

אולם הצלחת הוועדה בהשגת מטרותיה הייתה עד כה רק חלקית: התקציבים שהיו בידי האוצר לצורכי פיתוח המוסדות בשנים האחרונות לא היה בהם כדי לכסות את חלקה של הממשלה במימון הבנייה של מבנים, שאושרו על ידה בעבר, ולא כל שכן במימון הבנייה של מבנים נוספים, שהקמתם אושרה על ידי הוועדה במסגרת התכנית הרב-שנתית. מצדם מעוניינים המוסדות בביצוע תכניות הנראות להם חשובות, וחלקם אף המשיכו בביצוען; עוד לא עלה בידי הוועדה לרסן די הצורך מגמות אלה. כתוצאה מכך, לחלק מן הבנייה המתבצעת כיום במוסדות לא הובטח מימון מלא מתקציב המדינה ומתרומות, דבר המגדיל את הגרעונות של המוסדות ומחייב אותם להיזקק לאשראי, כאשר בסופו של דבר עלול הנושא לחזור לשולחנה של הממשלה.

עצם הקמתה של הוועדה היה עניין חיובי ואף חיוני, ומוטב היה, לו קמה מוקדם יותר, בעת שנתקבלו ההחלטות על הפיתוח הפיסי המואץ של המוסדות. גם לאחר שהוקמה, לא הובהרו די הצורך סמכויותיה בתחום הפיתוח, דבר שהיה בין הגורמים לכך, שנתגלעו חילוקי דעות בינה לבין משרד האוצר, ונוצר מצב לא ברור לגבי היקף השתתפות הממשלה במימון הבנייה, שאושרה על ידי הוועדה.

העניין הוא חשוב במיוחד בגלל הצורך להגיע לקימוצים ניכרים מאוד בתחום הפיתוח ואף בהוצאה הרגילה, בלי לפגוע יתר על המידה במילוי שליחותם של המוסדות האקדמיים בהבטחת רמת השכלה גבוהה ראויה למדינת ישראל ולמשימותיה התרבותיות והחברתיות.